

4-mavzu. Raqamli ta'lim muhiti. Darslarda AKT samarali foydalanish imkoniyatlari (1 soat videodars).

Reja:

1. Ta'limga oid internet tarmog'idagi ma'lumotlar bazasi va onlayn platforma imkoniyatlari
2. Assinxron darslarni tashkil etishga mo'ljallangan kompyuter amaliy dasturlari
3. Ta'lim sifati monitoringini o'tkazish dasturlari
(iSpring Suite, Hot Potatoes, Crossword Forge)

1. Ta'limga oid internet tarmog'idagi ma'lumotlar bazasi va onlayn platforma imkoniyatlari.

Hozirgi texnika rivojlangan asrda hayotimizni axborot texnologiyalarisiz tasavvur etish qiyin. Axborot texnologiyalari rivojlangan davrda kompyuter texnologiyalari yordamida darslarni o'tkazish o'quvchilarni darsda befarq bo'lmaslikka, mustaqil fikrlash, ijod etish va izlanishga majbur etishi, kompyuter savodxonligini oshirish hamda o'zi tanlagan kasbga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytirish bugungi kunning dalzarb masalasidandir. Kun sayin hayotimizning har bir sohasiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari joriy etilib, kasbiy faoliyatimiz samaradorligini oshirmoqda. Bugungi kundalik hayotimizni nafaqat televizor, radio, balki mobil telefonlari, kompyuter, planshet kabi zamonaviy qurilmalarsiz o'tkaza olmay qoldik, ulardan foydalanib, turmushimiz mazmunini boyitamiz, ish va ta'lim olishdagi vazifalarimizni yengillashtiramiz. Hozirgi davrda barcha boshqa sohalar qatorida ta'lim tizimida ham turli fanlarni o'qitishda AKT imkoniyatlarini joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. AKT nafaqat o'quvchilarda bilim va malakalarini shakllantirishga, balki ularning shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirish, bilishga oid qiziqishlarini oshirishga ham xizmat qiladi. Keyingi davrlarda ko'plab psixologik va ilg'or pedagogik sohalarda chop etilayotgan maqolalarda, AKT o'quvchilarning bilimi, ijodiy tafakkurini rivojlantirishi haqidagi fikrlar ta'kidlanayotganining guvohi bo'lmoqdamiz. AKT imkoniyatlaridan foydalanish ta'lim jara-yonida beriladigan axborotlar doirasini boyitish va o'quvchilar tomonidan qiziqish bilan o'zlashtirilishiga yordam beradi. Ta'lim

jarayoniga AKTning joriy etilishi bilan zamonaviy axborot muhitiga xos bo'lgan ta'limga yangicha yondashuv shakllana boshladi. Shu sababli ham ta'lim jarayonining qiziqarliligi va samarasini yanada oshirish zarurati yuzaga keladi va bunda mazkur jarayonga AKTni joriy etish katta ahamiyat kasb etadi.

Umumiy ma'noda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi salohiyati tushunchasida insonning AKT savodxonligi, ya'ni kundalik hayotida ham, kasbiy faoliyatida ham undan to'g'ri foydalana olish qobiliyati nazarda tutiladi. AKT dan ta'lim jarayonida foydalanish, ta'lim samaradorligini oshirish uchun katta imkoniyat hisoblanadi.

2. Assinxron darslarni tashkil etishga mo'ljallangan kompyuter amaliy dasturlari

Medisavodxonlikning maqsadi har bir medianing ustuvorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lsa, asosiy vazifasi insonlar tomonidan iste'mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir. Shuningdek, odamlarga OAV hamda fuqarolik jurnalistika rolini tushunishga yordam berishdir.

Multimedia bilan ishlovchi dasturlar.

Multimediali ta'lim tizimini yaratishda bir qator jarayonlarni bajarish kerak, jumladan, ta'lim sohasini tanlash va zarur fanlarni tahlil qilish, videodarslar yozishga mo'ljallangan dasturlar orasidan eng yaxshisini tanlash, video darslarni yozish hamda montaj qilish va boshqalardan iborat. Video darslar yozadigan dasturlar bir nechtaadir.

Ulardan Webinaria, UltraVNC Screen Recorder, Captivate, BB FlashBack Express, Camtasia Studio, Jing kabilarni alohida ajratib ko'rsatish mumkin. Ular kompyuter ekranidagi harakatlar, mikrofondan ovozlarni yozadi hamda kompyuterlar tushunadigan video fayllar formatiga o'girib beradi.

Video bilan to'laonli ishlash uchun video ma'lumotni kompyuterga mos shaklga va asliga qaytaruvchi moslama video karta zarur. Unga videokamera, videomagnitofon va televizor kabi moslamalar ulanishi mumkin. Ammo, video shakllarini kompyuterga qayta ishlash bilan odatda tor doiradagi mutaxassislar shug'ullanadi xolos. Aksariyat foydalanuvchilar uchun video elementlarni monitorda ifodalay olish yetarli bo'ladi. Shunday masalani hal etish uchun har qanday zamonaviy kompyuterda mavjud bo'lgan videoadabter va monitor yetarlidir.

Tovushli (audio)va ayniqsa video ma'lumotni kompyuterga saqlash uchun taqqoslanganda nihoyatda kichik sig'implar paydo bo'ladi. Shu bois multimedia sifatiga ega bo'lgan dasturiy maxsulotlar (o'quv qo'llanmalari, spravochnik ensiklapediya hordiq chiqarishga mo'ljallangan turli dasturlar odatda kompakt disklarda tarqatiladi. Bunday maxsulotlardan foydalana olishimiz uchun CD ROM deb ataladigan jamlovchi zarur bo'ladi. U bo'lmasa kompyuterni muhokama etilayotgan ma'nodagi imkoniyatlari kompyuter o'yinlari bilan chegaraladi.

CD ROM deb atalmish jamlovchi nafaqat multimedik ilovalardan foydalanish uchun zarur, balki kompakt disklarda katta hajmdagi boshqa dasturiy mahsulotlar tarqatish uchn ham tarqatiladi. Ular o'nlab yuqori zichlikdagi oddiy disketlarning o'rini egallashi mumkin. Ya'ni jamlovchilar faqat multimediyaga talluqli bo'lib qolmay, balki keng ma'nodagi tadbirlarga ham ega moslamalardir.

Tovush va video bilan ishlashni istagan foydalanuvchilar Multimedia mahsulotlari kompyuter ma'lumotlari uchun mo'ljallangan doimiy xotiraga hamda

kompyuterning mikroprossessori, operativ xotirasi va video tizimga yuqori talablarni qo'yishni bilishlari lozim. Bunday yuqori sifatlar, ayniqsa, video ma'lumotlar bilan ishlashda zarurdir. Tabiiyki, kelajakda bu yo'nalishdagi talablar yanada ortadi. Zamonaviy shaxsiy kompyuterlarning imkoniyatlari keng ekranli video ma'lumotlarni to'laqonli tasvirlash uchun yetarli bo'lmagani uchun, bu ma'lumotlarni zichlashtirishga majbur bo'ladilar. Bu amal oddiy ma'lumotlarni zichlashtirishdan farqli o'laroq, mos ma'lumotning to'laqonligini yo'qotadi. Videomagnitofonlarni zichlashtirish uchun texnik hamda dasturiy vositalar mavjud, audioma'lumotlarni ham zichlashtirish mumkin, mos hajmlar katta bo'lmagani uchun bu amal uncha dolzarb emas.

Aksariyat foydalanuvchilarni qanoatlantiruvchi minimal ilovalar, tovush va video bilan ishlashga mo'ljallangan bir qator dasturiy vositalar majmuasi bevosita windowsda mavjud. Biz bu ilovalardan foydalanish tarkibi bilan tanishib chiqamiz. Ular tovush va musiqali kompakt disklar, ya'ni CD disklar, tovushli fayllarni tinglashni, yozishni va tahrir qilishni, videokliplarni ko'rishni, turli manbalardagi signallarni tutashtirishni, ularning balandligi majmuasi va tembrimi belgilash imkonini beradi.

Microsoft PowerPoint dasturi (презентацион) taqdimot grafikli dasturlar qatoriga kiradi. Bunday dasturlar o'zida matnlar, rasmlar, shemalar, grafiklar, animatsiya effektlari, ovoz videokliplar va x.k. lardan iborat bo'lgan slaydlar xosil qilish imkonini byeradi. Slaydlar ketma-ketligidan hosil bo'lgan prezentatsiyani (taqdimotni) kompyutyer ekranida, videomonitorlar va katta ekranlarda namoyish qilish mumkin.

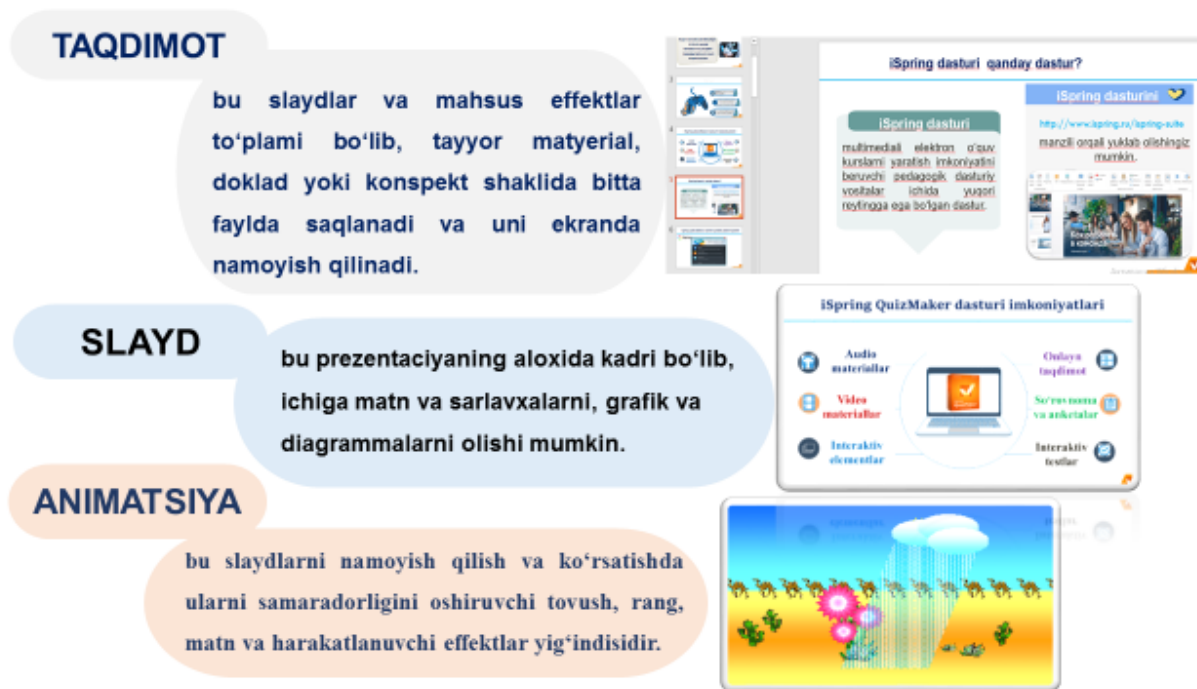
Bu dastur bilan ishlashdan avval prezintatsiya, slayd, animatsiya tushunchalariga izoh beraylik.

Taqdimot - bu slaydlar va mahsus effektlar to'plami bo'lib, tayyor matyerial, doklad yoki konspekt shaklida bitta faylda saqlanadi va uni ekranda namoyish qilinadi.

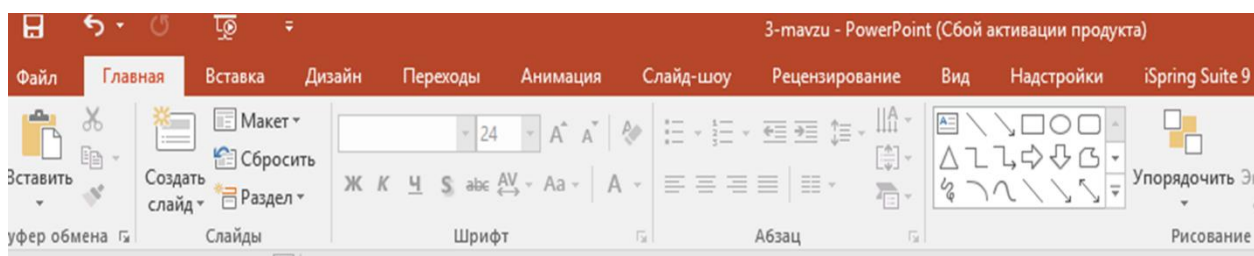
Slayd - bu prezentasiyaning aloxida kadri bo'lib, ichiga matn va sarlavhalarni, grafik va diagrammalarni olishi mumkin.

Animatsiya - bu slaydlarni namoyish qilish va ko'rsatishda ularni samaradorligini oshiruvchi tovush, rang, matn va xarakatlanuvchi effektlar yig'indisidan iborat.

Taqdimot tuzish – slaydlardan iborat prezentaciya yaratish ularni taxrirlash, ketma-ketligini ko'rish va bezagini berishdir.

MS PowerPoint asosiy menyusi darchani yuqori qismida joylashgan bo'lib u 10 ta bo'limdan iborat: Файл, Главная, Вставка, Дизайн, Переходы, Анимация, Слайд-шоу, Рецензирование, Вид, Надстройки, iSpring Suite 9.

Assinxron darslarni tashkil etishda dasturiy vositalar

Bu bo‘limlar yordamida biz taqdimot, slayd va ularda joylashgan xar hil matn, rasm xamda boshqa istalgan ob'ektlar ustidan turli hil amallarni bajarishimiz mumkin. Fayl menyusini tanlaganda menyuning Poslednie bandi aktiv xolda ko‘rinadi va dastur oynasida 3 ta ustun ko‘rinishidagi takliflar hosil bo‘lib: birinchi ustunda Fayl menyusi elementlari, ikkinchi ustunda so‘nggi taqdimotlar va uchinchi ustunda esa, so‘nggi (ohirgi) saqlangan kataloglar ro‘yhati taklif etiladi.

Sinxron

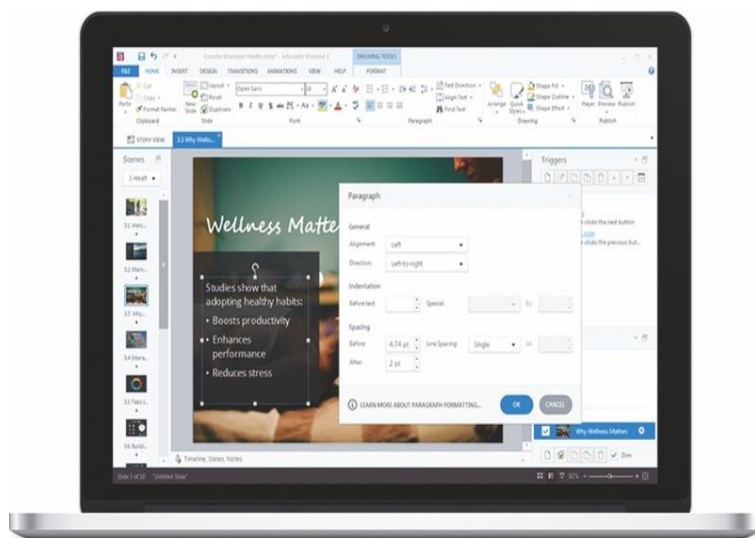

Assinxron

Quyida mualliflik dasturiy ta'minotlarining imkoniyatlari haqida fikr yuritiladi.

Mualliflik dasturlariga misol qilib, Articulate Storyline, Adobe Captivate, CourseLab, iSpringPro, Lectora kabi dasturlarni keltirishimiz mumkin.

Articulate Storyline kurslar yaratish uchun mo'ljallangan eng mashhur dasturlardan biri bo'lib, u moslashuvchan, foydalanishda qulay va turli maqsadli kurslar yaratish uchun ishlab chiqilgan. Articulate Storyline — uch utilitli (Presenter, Quizmaker, Engage) paket, o'rgatuvchi kurslarni,

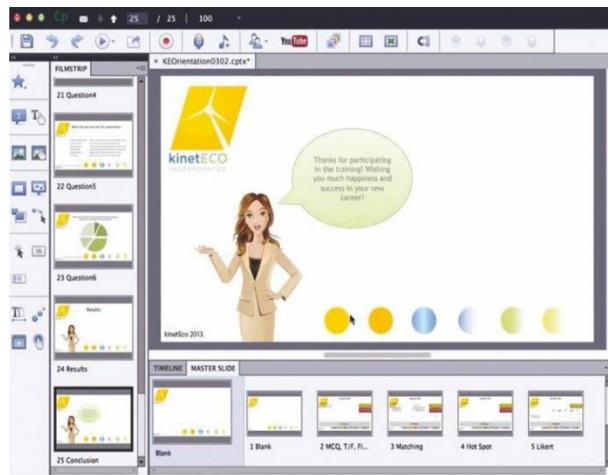

taqdimotlar, testlar va kontentning boshqa shakllarini iPadda ko'rish va masofali ta'lim tizimlariga integrallanishi mumkin bo'lgan Flash va HTML5 formatlarda yaratish imkoniyatini beradi. Dastur murakkab interfaol senariylarni amalga oshirish uchun deyarli cheksiz imkoniyatlarni taklif etadi. Endi o'quv kursining murakkab interfaol senariysini yaratish uchun dastur tuzishni yoki flashni qo'llashni bilish shart emas — Storyline buning uchun barcha vositalarni taklif etadi. Ushbu dasturning xususiyati oson o'zlashtirilishida, shuningdek, yaratilayotgan loyihalar-ning yorqin vizual uslubida: Articulate mahsulotlarida ishlangan roliklar boshqa e-learning muharrirlaridan ko'ra yanada zamonaviyroq va dinamikroq ko'rinadi. Dastur Microsoft Office 2007ga o'xshash interfeysga ega, ishlab chiquvchilar, foydalanuvchilar, o'rganichlari oson bo'lishi maqsadida tashqi ko'rinishini PowerPointga maksimal o'xshashligini ta'minlangan. YUqorida buyruqlar to'plamidan iborat klassik Ribbon-panel joylashgan.

Barcha turdagi multimediyali kontentlar: video, flash, ovoz, veb-ob'ektlarni qo'yishni qo'llab-quvvatlaydi. Barcha ko'p tarqalgan video (flv, avi, wmv, mov, mpeg, dv, 3g) va ovoz (mp3, wma, wav, m4a, aac, aiff, ogg) formatlari importlanadi,

bundan tashqari, Internetdagi rolikning HTML-kodini yoki veb-kameradan video-yozish, ovozni esa mikrofondan yozib qo'yish mumkin. SWF — roliklari ham muammosiz qabul qilinadi, bu esa boshqa multimediya muharrirlarining loyihalari bilan integrasiyalash bo'yicha cheksiz imkoniyatlarni ochadi. Veb-sahifalar slaydlarda freymlar ko'rinishida aks etadi. Ulardan foydalanish mumkin va bu ham roliklarni loyihalash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Adobe Captivate— Microsoft Windows va dasturiy ta'minotni namoyish etish, video-darslarni yozish, dastur simulyasiyasini yaratish, o'quv taqdimotlarni yaratish va .swf formatda turli testlarni yaratish uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan Mac OS Xning 5 versiyalari uchun elektron ta'limda

qo'llaniladigan elektron kurslarni yaratish va tahrirlash dasturi. Adobe Captivatedagi generatsiyalangan .swf ni .aviga videoxosting saytlarga konvertasiya qilish imkoniyati mavjud. Dastur simulyasiyalarini yaratish uchun Captivateda chap va o'ng sichqoncha tugmasini bosish va klavishalarni bosish mumkin. SHuningdek, Adobe Captivatetni skrinkastlarni, podkastlarni yaratish va Microsoft PowerPoint taqdimotlarini Adobe Flash formatiga konvertasiya qilish uchun qo'llash mumkin.

Captivate yordamida dasturlarning interfaol namoyishlari, simulyasiyalar, yordamchi ma'lumotlar, skrinkastlar, o'yinlar va darslar yaratish va tahrirlash mumkin. Captivateda yaratilgan skrinkastlar ekrandan qilingan yozuvlarga nisbatan ancha kam joy egallaydi. Foydalanuvchilar Captivateda taqdimotlarga effektlar, faol nuqtalar, matnli sohalar, video va hokazolarni qo'shib tahrirlashlari mumkin. Mualliflar mazmunini va u yoki bu elementni paydo bo'lish vaqtlarini tahrirlashlari mumkin. Faol nuqtalarni bosish boshqa slaydga o'tish, shuningdek, tashqi murojaatlarga o'tishni ta'minlashi mumkin. Captivate tasvirlarni, PowerPoint

taqdimotlarni, video, .flv va audiolarni loyihaga import qilishni qoʻllab-quvvatlaydi. Adobe Captivate dasturi materiallarni yaratish va namoyish etishning qulay vositasidir. Captivate keng doiradagi imkoniyatlarni taklif etadi: Microsoft PowerPointda yaratilgan taqdimotlar asosida oʻquv materiallarni yaratish, monitordagi suratni olib, savolga berilgan javobga bogʻliq ravishda oʻtish imkoniyatli testlar yaratish.

FastStone Capture dasturi

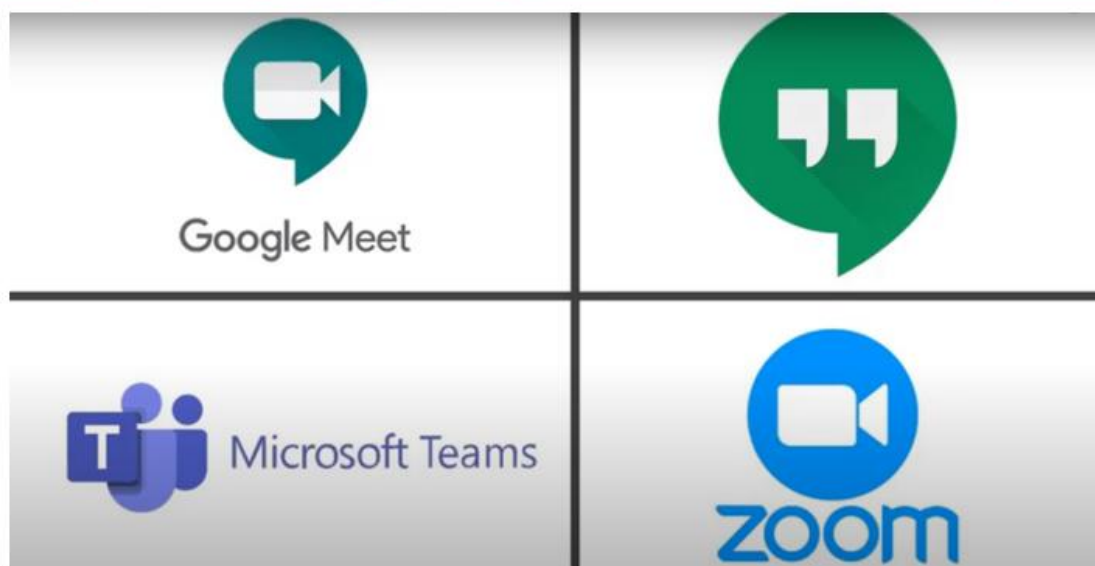
FastStone Capture - bu funktsional ekran tasviridir va dasturda asosiy eʼtibor monitor ekranidan fotosuratlar yaratish jarayoniga qaratilgan. Ishlab chiquvchilar dasturning asosiy xususiyatlariga qoʻshimcha ravishda ekrandan videoni yozib olish imkoniyatini taqdim etdilar. Shuning uchun, ekran ekranlarini yaratish uchun funktsional nuqtai nazaridan siz biron-bir qoʻshimcha sozlamalarni topa olmaysiz. Biroq, video yaratish uchun asosiy sozlamalar va hatto FastStone Capture-da oddiy video muharriri mavjud.

FastStone Capture dasturining afzalliklari:

- O‘zingiz elektron darslik yarata olasiz;
- o‘z-o‘zingizni chetdan kuzatish imkoniyati;
- nutqiy kamchiliklarini tuzatish imkoniyatini;
- istiqboldagi rejalarini tuzishida yordam beradi;
- o‘qituvchi vaqtini va kuchini tejaydi.

Sinxron darslarni tashkil etishda qo‘llaniladigan dasturiy vositalar

Videokonferensiya shaklida muloqot qilish uchun:

Zoom – dasturidan foydalanish.

1- Qadam: Dasturni yuklab olish:

Dastur yuklab olishda siz qaysi qurilmadan foydalanishingiz bog‘liq: mobil telefon yoki kompyuter. Dasturni yuklab olish uchun quyidagi havolalardan foydalanamiz:

Kompyuter uchun yuklab olish

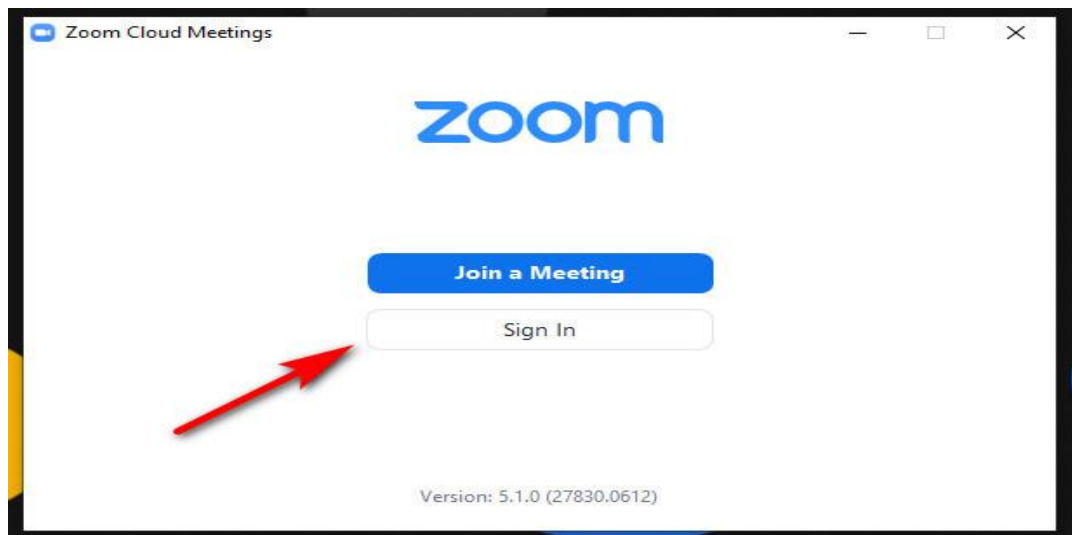
Android(Samsung, Xiamo, ...) telefon yoki planshet uchun Yuklash olish

iPhone telefonlari yoki iPad uchun Yuklab olish

Manba: zoom.com (Ushbu saytga tashrif buyursangiz qurilmangiz o‘zlari moslab dasturni ko‘rsatadi).

2 – Qadam: Ro‘yhatdan o‘tish

Yuqorida oynadan “Sign In” tugmasini bosamiz:

3-qadam: Dasturni o‘rnatish

Mobil qurilmalar uchun:

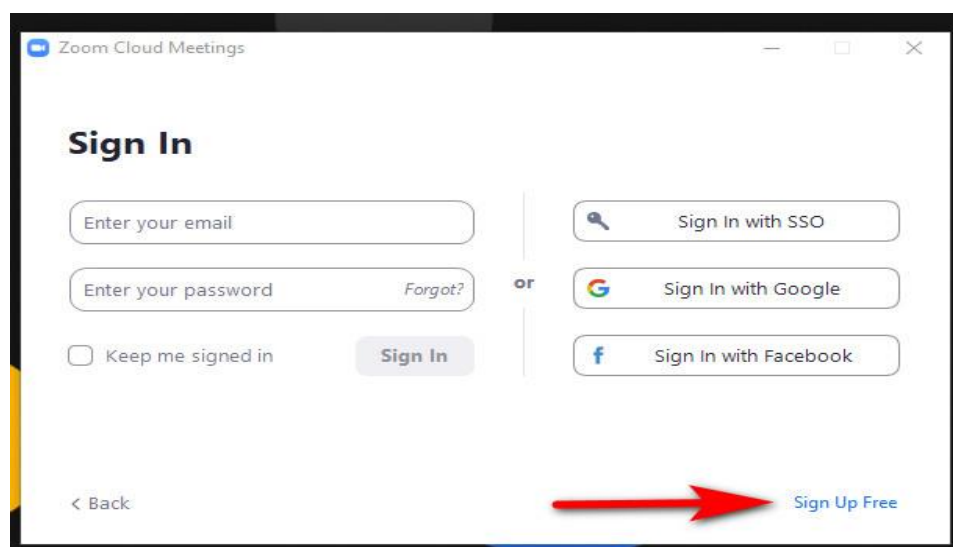
Telefon qurilmalarida dastur avtomatik ravishda yuklab olishni bosgandan so‘ng o‘zi o‘rnatiladi.

Komputer uchun:

Yuklab olingan faylni ochamiz.

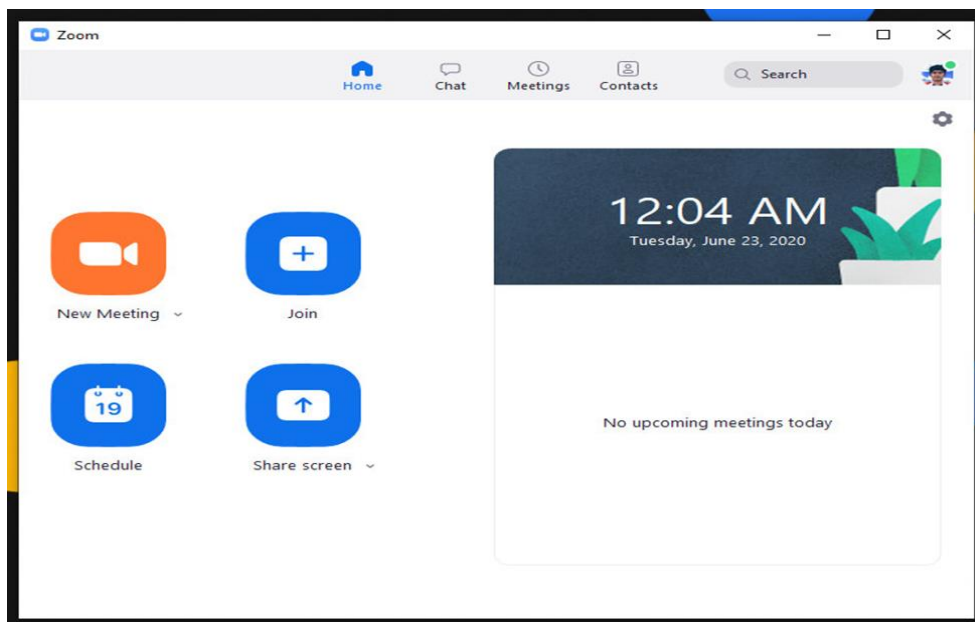
Agar kompyuteringizda Facebook yoki Google profillaridan biri bo‘lsa, Sign in with Google / Facebook ni bosamiz. Shu orqali kirish oson hech qanday login yoki parollarni yaratishga hojat yo‘q va keyingi bosqichga o‘tsangiz ham bo‘ladi.

Agar ushbu profillaringiz bo‘lmasa, “Sign Up Free” tugmasini bosamiz. Yoki quyidagi havolaga ham kirsam bo‘ladi.

4 – Qadam

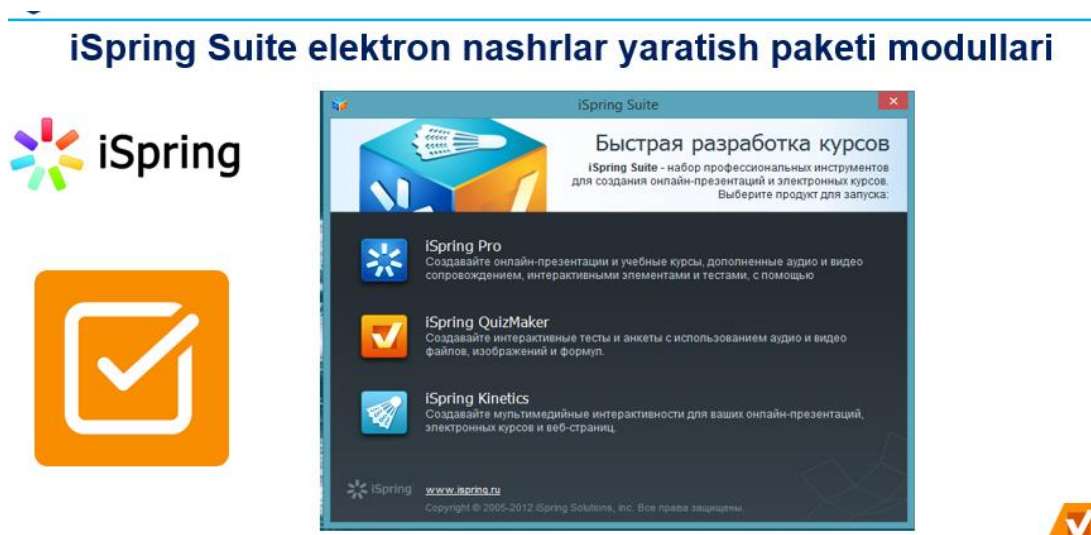
Ro'yhatdan o'tgamizdan so'ng, dastur avtomatik ravishda asosiy oynada ochiladi.

3. Ta'lim sifati monitoringini o'tkazish dasturlari (iSpring Suite, Hot Potatoes, Crossword Forge)

iSpring Suite

iSpring Suite elektron nashrlar yaratish paketini ushbu <http://www.ispring.ru/ispring-suite> manzil orqali yuklab olish mumkin. Dastur avtomatik ravishda MS PowerPoint dasturi menyular satriga o'rnatiladi va alohida menyuda joylashadi. Elektron testlar yaratish uchun iSpring Quiz Maker moduli tanlanadi va ekranda quyidagi oyna paydo bo'ladi.

Dastur boshqa elektron testlar yaratish dasturlaridan quyidagi xususiyatlari bilan ajralib turadi:

- dasturning ishchi fayli ixtiyoriy kompyuterga ko‘chirib qo‘yilishi va ishlashi mumkin;
- juda kam amallar ketma ketligi bajariladi;
- maxsus bilimlar talab etilmaydi;
- testlarning 11 xil turini yaratish mumkin;
- test savollari va javoblariga rasm, formula va video joylashtirish mumkin;
- test natijalari to‘g‘ridan to‘g‘ri elektron pochtaga junatiladi;
- dastur lisenziyaga ega va ochiq kalitli ekanligi.

Kompyuterga iSpring Suite dasturlar paketi o‘rnatilgach, Ispring Quiz Maker bloki yordamida elektron testlar tuzish imkoniyati mavjud. Testlar bazasi yaratilgach, darsning qaysi qismida foydalanishiga qarab testlar soni va test o‘tkazish vaqti belgilanadi. Interfeys ko‘rinishini foydalanuvchi ixtiyoriga ko‘ra o‘zgartirish mumkin.

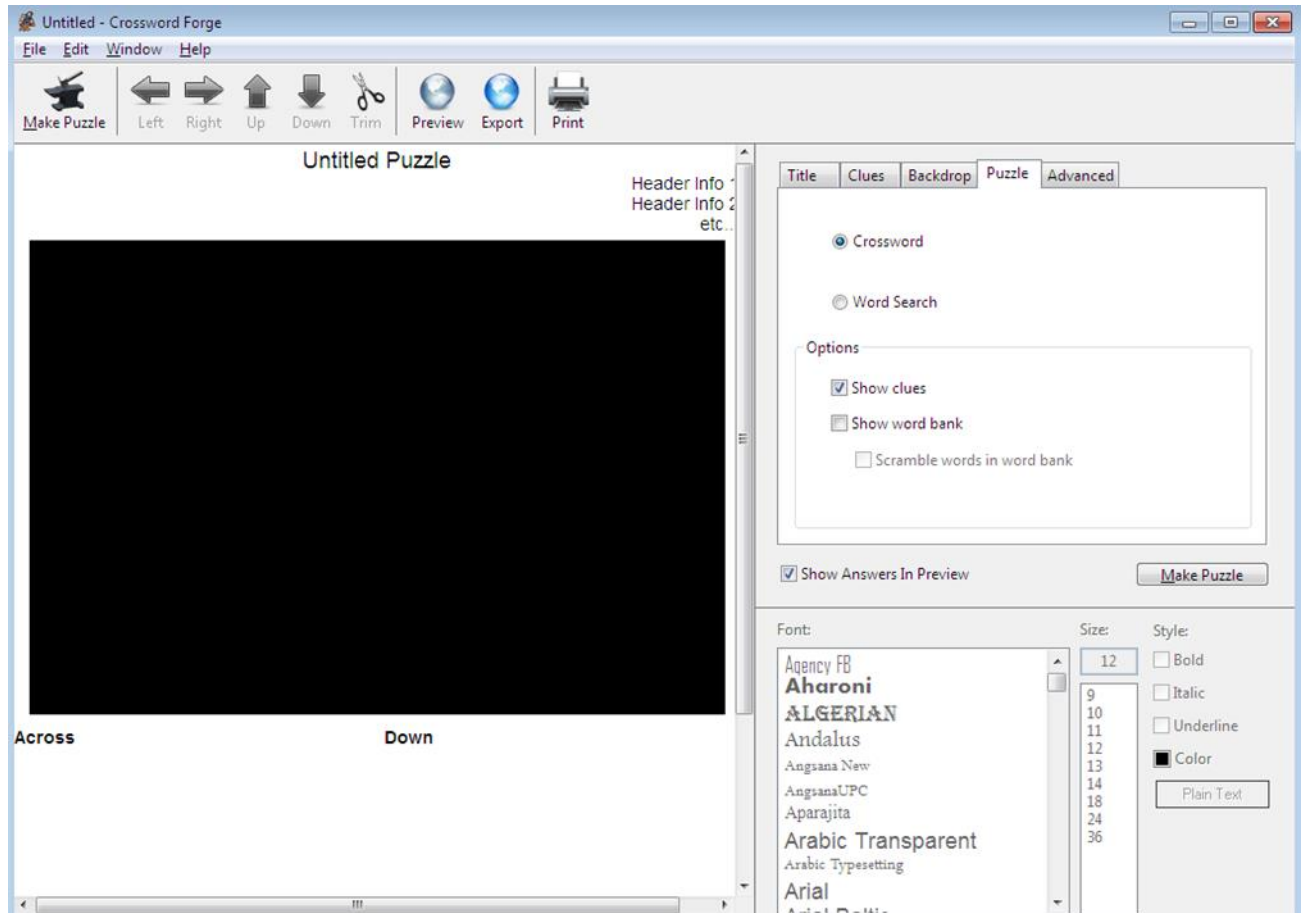
Tayyor testlar bazasini yaratib bo‘lgach, uni lokal tarmoq uchun, global tarmoq uchun, hujjat shaklda (MS Word) yoki LMS tizimi uchun saqlash imkoniyati mavjud. Dasturda yaratilgan elektron testlar bazasi ishchi fayli .swf formatda saqlanadi. Demak, ushbu testlar bazasidan foydalanish uchun kompyuterda Adobe Flash Player dasturi mavjudligi yetarli.

Crossword Forge

Crossword Forge dasturi asosan fanlardan tezkor va oson krossvord va Word Search tayyorlash vazifasini bajaradi.

Dasturning umumiy ko'rinishi

Dastur beshta asosoy menyusiga ega. Bular:

Title menyusi- bu menyu yordamida tuzilayotgan krossvord yoki Word Search sahifa nomini berish uchun ishlatiladi.

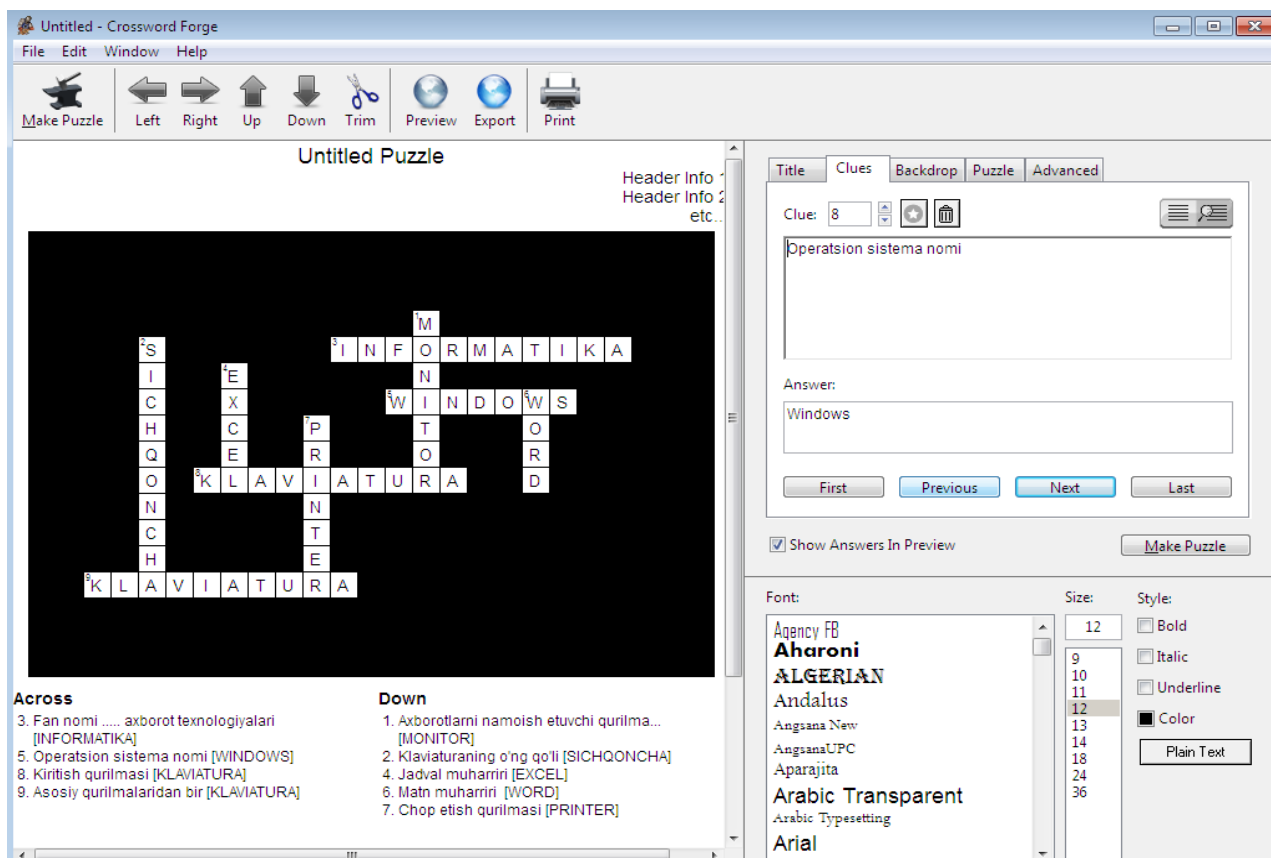
Clues menyusi - bu menyu yordamida tuzilayotgan krossvord yoki Word Search savollari va ularning javoblari kiritiladi. Bu erda krossvord va Word Search javob oynasiga sonli, belgili, tasvirli ma'lumotlar kiritilmaydi.

Backdrop- bu menyu yordamida tuzilayotgan krossvord yoki Word Search oynasiga rang va tasvirlar qoyish imkonini beradi.

Puzzle- bu menyu yordamida krossvord yoki Word Search tuziladi.

Advanced- bu menyu yordamida krossvord yoki Word Search til tanlash imkoniyatini beradi.

Krossvord tayyorlash

Savol va topshiriqlar:

1. Sinxron va assinxron darslarni tashkil etish usullari haqida fikringiz bayon qiling.
2. Microsoft PowerPoint dasturi va uning imkoniyatlarini ayting.
3. FastStone Capture dan foydalanib monitordan videoni qanday yozib olish mumkin.
4. Zoom – dasturidan foydalangan holda darslarni tashkil etish usullari haqida fikringizni izohlang
5. iSpring Suite va Crossword Forge dasturlarining imkoniyatlari haqida o'z tajribalaringizdan krlib chiqib fikrlaringizni bildiring.

**FOYDALANISH TAVSIYA ETILADIGAN O‘QUV-USLUBIY
ADABIYOTLAR RO‘YXATI:**

1. Хилько Н.Ф. Социокультурные аспекты экранного медиатворчества. — М.: Изд-во Российского ин-та культурологии, 2004. — 96 с.

2. Otamuratov S. Globallashuv va millat. — T.: Yangi asr avlodi, 2008. - 204 b.

Internet resurslari:

1. www.unesco.org/youth;

2. www.un.org/esa/socdev/unyin;

3. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Camtasia>

4. <https://camtasia-studio.ru/>

5. http://uuooidata.org/course/eng/e103/12-lecture_Multimedia.pdf

6. <http://library.ziynet.uz/uz/book/download/78097>

5. <https://eduportal.uz>